

Ольга Колодницька

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ

У статті обґрунтовується доцільність використання проектної технології як однієї з перспективних інноваційних технологій в системі загальнопедагогічної підготовки майбутніх викладачів; здійснюється аналіз таких педагогічних категорій, як «технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «педагогічна технологія», «інноваційна педагогічна технологія», «проектна технологія».

Ключові слова: технологія, освітня технологія, технологія навчання, педагогічна технологія, інновація, інноваційна педагогічна технологія, проектна технологія, метод проектів.

На шляху державотворення України особливе місце, роль і значення належить освіті. Докорінна зміна підходів до неї та соціокультурної політики в цілому, яку переживає сучасний світ, акцентує увагу на розвитку людини, її особистісних якостей. Складність і неоднозначність змін, що відбуваються у нашому суспільстві, ставлять педагога перед необхідністю ціннісного самовизначення, вимагають від нього реалізації демократичних і гуманістичних принципів у педагогічній діяльності, підвищення рівня його загально-педагогічної діяльності та професійної культури. Все це можна досягти використовуючи у навчально-виховному процесі інноваційні педагогічні технології, які сприяють формуванню професійної культури педагога, «запуску» внутрішніх механізмів розвитку особистості. Вміле та активне використання інноваційних педагогічних технологій, готовність викладача до творчого пошуку разом зі студентами, уміння створити атмосферу продуктивного пізнання сприятиме ефективному засвоєнню матеріалу останніми та збільшить інтерес до навчання.

Сучасна педагогічна технологія охоплює коло теоретичних і практичних питань адміністрування, організації навчального процесу, методів та засобів навчання. Своїм походженням вона зобов'язана реалізації педагогічно-технічних ідей, які висловлювали на рубежі ХХ століття засновники прагматичної психології та педагогіки (І. Джеймс, Дж. Дьюї, Р. Торндайк, С. Холл), представники «індустріальної педагогіки» (Ф. Гільберт, Р. Тейлор). Технологія, яка торкнулася всіх галузей науки, техніки, суспільного життя, освіти, об'єктом теоретичного аналізу стала відносно недавно. Слід зазначити, що поняття «педагогічна технологія» найбільшого поширення набуло в теорії навчання. Саме в

такому контексті термін «технологія» і його варіації («технологія у навчанні», «технологія навчання», «технологія в освіті», «технологія освіти») стали використовуватись у педагогічній літературі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1–6; 10] засвідчив, що немає загальноприйнятого трактування понять «технологія», «педагогічна технологія» (існує понад 300 підходів до поняття, залежно від того, як автори розуміють структуру й компоненти освітнього процесу), «інноваційна педагогічна технологія», «проектна технологія».

Таким чином, метою даної статті є обґрунтувати такі педагогічні категорії як «технологія», «педагогічна технологія», «інноваційна педагогічна технологія», «проектна технологія».

У вітчизняній практиці технологічний підхід почали використовувати близько двадцяти років тому. Однак, представників традиційної педагогіки лякає сьогодні виробничий термін «технологія». Його розуміють як процес з гарантованим результатом, що, на перший погляд, важко переносити у педагогічні явища.

Поняття «технологія» походить від грецького «*techne*» – мистецтво, майстерність, уміння і «*logos*» – навчання, наука. Таким чином, під технологією вважають науку про майстерність, способи взаємодії людини, знарядь і предметів праці [8, с. 50].

Запровадження перших програм аудіовізуального навчання в США в 30-х роках ХХ століття не тільки започаткувало технологічну революцію в освіті, а й відкрило дискусію, яка триває дотепер, про сутність, предмет, концепції, дефініції, парадигми й джерела розвитку нової галузі педагогічної науки – педагогічної технології. Аналіз еволюції поняття «педагогічна технологія» дає змогу прогнозувати технологічні тенденції в освіті. Трансформація терміна – від «технології в навчанні» до «технології освіти», а потім до «педагогічної технології» – відповідає зміні його змісту, що охоплює, відповідно, визначені періоди.

Перший період (40-і – середина 50-х рр.) характеризується появою у школі різноманітних технічних засобів пред'явлення інформації – запису і відтворення звуку й проєкції зображень, об'єднаних поняттям «аудіовізуальні засоби». Магнітофони, проґравачі, проєктори й телевізори, які використовувались у школі того часу, було призначено в основному для побутової мети, тому термін «технологія у навчанні» означав застосування досягнень інженерної думки у навчальному процесі.

Другий період (середина 50–60-х рр.) запровадження технологічного підходу позначено виникненням програмованого навчання. Було розроблено аудіовізуальні засоби, спеціально призначені для навчальної мети: засоби зворотного зв'язку, електронні класи, навчальні машини, лінгафонні кабінети, тренажери тощо. Протягом цього періоду педагогічна громадськість активно дискутувала щодо суті поняття «педагогічна технологія», внаслідок чого виокремилось два напрями його тлумачення, а відповідно, й суті педагогічної технології як феномену. Представники

одного з них виступали за необхідність застосування аудіовізуальних засобів і програмованого навчання («technology in education» – «технологія в освіті»), прихильники іншого головним завданням вважали підвищення ефективності організації навчального процесу («technology of education» – «технологія освіти»), подолання відставання педагогічних ідей від стрімкого розвитку техніки. На цій підставі один напрям був означений як «технічні засоби у навчанні», другий, що виник дещо пізніше, – як «технологія навчання», або «технологія навчального процесу».

На початку 60-х років термін «педагогічна технологія» з'явився на сторінках закордонної преси, у назвах багатьох педагогічних журналів високорозвинених країн.

Для третього періоду (70-ті роки) характерні три особливості. По-перше, відбувається розширення бази педагогічної технології. Крім аудіовізуальної освіти й програмованого навчання, фундамент педагогічної технології надбудували інформатика, теорія телекомунікацій, педагогічна кваліметрія, системний аналіз і педагогічні науки (психологія навчання, теорія керування пізнавальною діяльністю, організація навчального процесу, наукова організація педагогічної праці). По-друге, змінюється методична основа педагогічної технології, здійснюється перехід від вербального до аудіовізуального навчання. По-третє, починає активно здійснюватись підготовка професіональних педагогів-технологів.

У цей період технологія навчального процесу розробляється на основі системного підходу, а дослідники розуміють педагогічну технологію як вивчення, розробку й застосування принципів оптимізації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки й техніки.

У 80-х роках почався четвертий етап в еволюції поняття «педагогічна технологія». Його характерні риси – створення комп'ютерних лабораторій і дисплейних класів; зростання кількості та якості педагогічних програмних засобів [2, с. 62–63].

Оскільки поняття «педагогічна технологія», як відзначають Н. Нікітіна, О. Железнякова та М. Петухов, багатозначне, то його трактування в педагогічній літературі неоднозначне.

Так, В. Беспалько визначає педагогічну технологію як проект визначеної педагогічної системи, реалізований на практиці [1, с. 6].

Г. Ксензова вважає, що педагогічна технологія – така побудова діяльності педагога, в якій складові її дії представлені у певній цілісності й послідовності, а виконання передбачає досягнення необхідного результату і має ймовірнісний прогнозований характер [4, с. 6].

Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічної мети [3, с. 108].

Педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій і будується на знанні закономірностей функціонування системи «педагог – середовище – студент» у визначених умовах навчання

(індивідуального, групового, колективного, масового тощо). Їй притаманні загальні риси й закономірності реалізації навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета.

Освітня технологія відображає загальну стратегію розвитку національного, державного, регіонального й муніципального освітнього простору. Призначена для прогнозування розвитку освіти, її конкретного проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів. До освітніх технологій належать концепції освіти, освітні закони, освітні системи (гуманістична концепція освіти, Закон України «Про освіту», система безперервної освіти(дошкільний, шкільний, вузівський, поствузівський рівні) тощо).

Технологія навчання відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання. Вона близька до окремої методики. Її ще можна було б назвати дидактичною технологією, яка охоплює зміст, методи і форми навчання [2, с. 68].

Таким чином, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, застосовуваних у навчанні, і як реальний процес навчання.

Стратегічний напрям розв'язання нагальних освітянських проблем спонукає щонайперше обґрунтувати концепцію реформи освіти, осердям якої є передові інноваційні технології. За орієнтир береться те, що навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів.

Термін «інновація» увійшов до вжитку в 40-і роки ХХ століття, закріплюючи одну з найважливіших рис науково-технічної революції в суспільстві. Спочатку його використовували німецькі та австрійські науковці при аналізі соціально-економічних і технологічних процесів. Згодом поняття «інновація» не стали цуратися і в педагогічних дослідженнях на позначення всього нового в системі освіти.

Інновація – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях [2, с. 340].

Інноваційна педагогічна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [2, с. 338].

Чільне серед інноваційних технологій належить проектній технології.

Характер сучасних перетворень у сфері освіти визначає така важлива вимога, як вміння педагога проектувати свою діяльність, бути не тільки виконавцем діяльності, але й її творцем, тобто, бути суб'єктом. Педагогічне проектування є одним із різновидів реалізації суб'єктності, оскільки воно дозволяє особистості проектувати свій розвиток [9].

Педагогічне проектування є неодмінною умовою здійснення регулюючої функції педагогіки й виділяється сьогодні як особливий вид педагогічної діяльності [11].

Педагогічне проектування є дуже важливим етапом у підготовці до використання в реальному педагогічному процесі конкретних педагогічних ідей. Вважаємо за доцільне, описати його як технологію.

Проектна технологія – цілісна система дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до вимог навчального проектування [10, с. 31].

Навчальний проект є структурною одиницею проектної технології. Організація навчального процесу в рамках проектної технології регламентується алгоритмом виконання навчального проекту.

Мета проектного навчання, підкреслює Т. Шамова та Т. Давиденко, полягає у тому, щоб створити умови завдяки яким майбутні фахівці:

- самостійно й охоче набувають необхідні знання з різних джерел;
- навчаються використовувати отримані знання для вирішення пізнавальних і практичних завдань;
- набувають комунікативних умінь, працюючи у різних групах;
- розвивають дослідницькі вміння (уміння визначати проблеми, збирати інформацію, спостерігати, проводити експеримент, аналізувати, формулювати гіпотези, узагальнювати);
- розвивають системне мислення [12, с. 273].

Навчальне проектування орієнтоване передусім на самостійну діяльність студентів індивідуальну, парну або групову, яку вони виконують протягом визначеного відрізка часу на підставі вільного вибору, з урахуванням їхніх інтересів. Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними й прагматичними знаннями, вміннями й навичками.

Повідним методом проектної технології є метод проектів – спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка повинна завершитись практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином [6, с. 3].

Навчання в контексті проектної технології включає освітні, розвивальні та виховні завдання. Роль викладача в рамках проектної технології полягає у керівництві проектною діяльністю, яка є вмотивованим досягненням свідомо поставленої мети, має певну структуру, комплексний характер, забезпечує активний процес взаємодії студента з навчальним матеріалом та є засобом розвитку особистості як суб'єкту навчання [7, с. 10].

Таким чином, практичне значення у розв'язанні проблеми готовності майбутнього педагога до впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій досить велике. Сьогодні необхідні не просто хороші викладачі, а викладачі-технологи, викладачі-майстри, викладачі-новатори.

Вибір педагогічної технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога та студента. Педагогічне проектування є важливою складовою у діяльності сучасного викладача, є показником його високої кваліфікації, інноваційного мислення, орієнтації на особистісний і професійний саморозвиток, створює умови для творчої самореалізації майбутніх педагогів. Суть проектної технології полягає у стимулюванні інтересу до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань [5, с. 150].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Дичківська М. І. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / М. І. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Кларин М. В. Педагогическая технология / М. В. Кларин. – М. , 1989. – 199 с.
4. Ксензова Г. Ю. Перспективные школьные технологии : учеб.-метод. пособие / Г. Ю. Ксензова. – М. : Пед. о-во России, 2001. – 224 с.
5. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; [за ред. О. М. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.
6. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 3. – С. 3–9.
7. Поліхун Н. І. Розвиток творчої діяльності старшокласників у процесі вивчення фізики з використанням проектної технології : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Н. І. Поліхун. – Київ, 2007. – 25 с.
8. Симоненко В. Д. Технологическое образование школьников. Теоретическо-методологические аспекты / В. Д. Симоненко, М. В. Ретевых, Н. В. Матяш ; [под ред. В. Д. Симоненко]. – Брянск : Изд-во БГПУ, НМЦ Технология, 1999. – 230 с.
9. Слободчиков В. И. Об экспертизе педагогических феноменов / В. И. Слободчиков // Экспертиза образовательных проектов : материалы международной научно-практической конференции. (Минск 19–21 ноября 1997 г.). – Минск, 1997. – С. 99–102.
10. Сучасні шкільні технології / [упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц]. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – Ч. 2. – 128 с.
11. Теоретические основы процесса обучения в советской школе / [под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера]. – М. : Педагогика, 1989. – 320 с.
12. Шамова Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко. – М. : Педагогический поиск, 2001. – 384 с.